
ВИКОРИСТАННЯ НЕПРЯМИХ МЕТОДІВ КОНТРОЛЮ МАЙНОВОГО СТАНОВИЩА ОСОБИ ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ

Дар'я АРЗЯНЦЕВА
Наталія ЗАХАРКЕВИЧ

Відповідно до ст. 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачений Конституцією та законами України. Одержання неправомірного збагачення службовою особою порушує цей конституційний принцип і тим самим вчиняється посягання на основні засади функціонування державного апарату України.

Проблема антикорупційних перевірок та питання дотримання податкового законодавства є взаємопов'язаними та особливо гостро постає у період кризових явищ, що змушує шукати приховані внутрішні резерви, які через різні причини не залучені до прозорих економічних процесів. При цьому важливим є унеможливлення легалізації відверто злочинних доходів, у першу чергу отриманих у формі неправомірної вигоди шляхом вчинення корупційних правопорушень. Під час аналізу неоподаткованих активів потрібно розрізняти незаконні доходи та доходи, які не були задекларовані (або не підлягали декларуванню). Різні країни вирішують це питання по-різному. Відповідно до податкового законодавства з активів, які не були належним чином оподатковані, податок сплачується шляхом внесення самостійних коригувань до фінансової звітності або до нарахування під час проведення податкового контролю. У цьому контексті в обох випадках сплачуються штрафні санкції. На жаль, у вітчизняній практиці використання непрямих методів контролю майнового становища особи не передбачено.

Прийнятий Верховною Радою України 15.06.2021 Закон про податкову амністію має на меті на певний час усунути невизначеність між оподаткованими та неоподаткованими активами, що належать фізичним особам-платникам податків в Україні (резиденти та нерезиденти, які на момент отримання активу були податковими резидентами в Україні). Проте залишаються відкритими питання порядку проведення перевірок задекларованих у ході податкової амністії активів і посилення заходів податкового контролю після неї, що є чинником, який визначить успішність цієї деклараційної кампанії. Одним із таких заходів має стати запровадження непрямих методів контролю майнового становища платника податку на доходи фізичних осіб. Сьогодні актуалізуються питання, щодо яких є досить високі очікування завдяки потенціалу розвитку міждержавного обміну податковою інформацією, значній цифровізації податкових відносин та розвитку концепції вини платника податку, яку потрібно доводити, використовуючи такі методи доказування.

Непрямі методи застосовуються переважно до фізичних осіб, оскільки, як свідчить досвід, гроші, які не були оподатковані, завжди потрапляють до однієї чи кількох осіб. Зазвичай методи контролю засновані на перевірці доходів і витрат в обов'язкових фінансових книгах та документах, що ведуться платником податків та переносяться до їхніх податкових декларацій. Переоцінка податку базується на різницях, які виникають щодо цих книг та податкових декларацій. У свою чергу непрямі методи визначають податкове зобов'язання шляхом аналізу фінансових операцій, використовуючи інформацію з інших джерел, крім податкових декларацій та офіційних документів фінансової звітності. Як правило, податкова оцінка ґрунтується на детальній інформації, яка вказує на розумне визначення правильного податкового зобов'язання.

Найбільш ефективним при цьому може бути “метод витрат”, який передбачає зіставлення здійснених суб’єктом оцінки індивідуальних витрат із задекларованими доходами в період, що підлягав перевірці. Позитивна різниця між визначеним оподаткованим доходом і задекларованим доходом становить незадекларований оподатковуваний дохід і може сигналізувати про наявність корупційних ризиків, особливо, якщо йдеться про суб’єкт здійснення публічних повноважень.